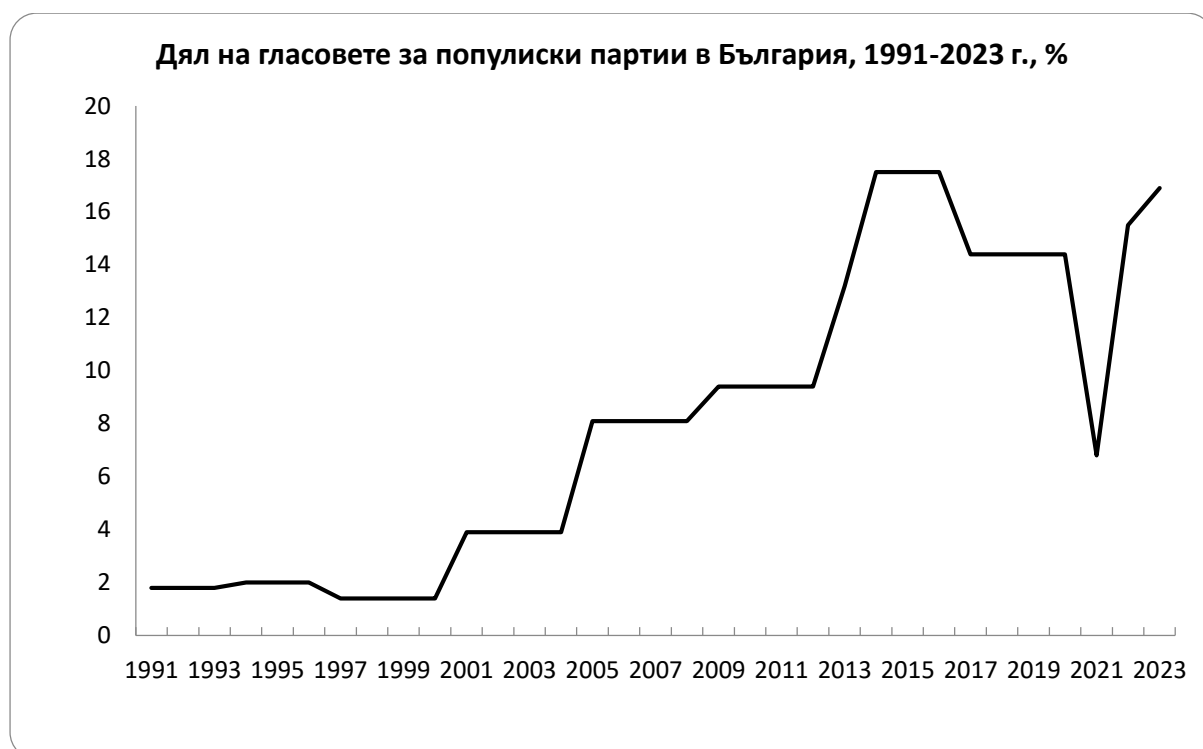

България: Профил на страната в Индекс на авторитарния популизъм 2024 г.

Настоящият текст представя профила на България в [Индекса на авторитарния популизъм на Тимбро за 2024 г.](#)

Пълният текст на тазгодишното издание на индекса на български език може да бъде намерен [тук](#).

През първото посткомунистическо десетилетие изглеждаше, че България върви към двупартийна система, доминирана от Българската социалистическа партия (БСП) - пряк наследник на Българската комунистическа партия - и Съюза на демократичните сили (СДС) - широката дясноцентристка коалиция. Този модел бе нарушен през 2001 г., когато изцяло нова антисистемна партия, Националното движение Симеон II на бившия цар Симеон II - популистка, но центристка - спечели над 42% от гласовете. Това беше началото на постоянни размествания в българската партийна система, като на всеки следващ избор в парламента влизаха нови партии, а стари напускаха. Това доведе до високи нива на нестабилност, което прави съставянето на правителства все по-трудно.

От началото на настоящото десетилетие българската политика навлезе в най-бурната си фаза. От пролетта на 2021 г. до пролетта на 2023 г. се проведеха пет пъти избори за парламент (три пъти през 2021 г., един път през 2022 г. и един път през 2023 г.). След първите четири не беше съставено стабилно правителство, а поляризацията в политическия живот нарастваше след всеки следващ вот.

Въпреки че беше партията с най-много депутати на изборите през април 2021 г., ГЕРБ - консервативната партия, която през 2013 г. стана първата, спечелила два последователни избора, и чийто лидер Бойко Борисов беше министър-председател в продължение на три мандата (2009-2013 г., 2014-2017 г., 2017-2021 г.) - не успя да състави правителство. Вместо това, само два месеца по-късно бяха свикани повторни избори, на които новосформираната партия "Има такъв народ" (ИТН) - антисистемна партия, която съчетава антикорупционни послания с десни икономически политики и някои консервативни възгледи - стана най-голямата партия.

ИТН обаче отказа да си сътрудничи с друга партия, поради което се налага свикването на трети избори през същата година. На изборите през ноември 2021 г. ИТН загуби почти две трети от подкрепата си. Вместо това новосформираната либерална партия, "Продължаваме промяната" (ПП) спечели изборите с 25% от гласовете. В крайна сметка ПП сформира правителство с БСП, либерално-консервативната Демократична България (ДБ) и, въпреки предишната съпротива, с ИТН. Това правителство обаче не просъществува дълго. През юни 2022 г. ИТН напуска правителството след конфликт относно отношенията на страната със Северна Македония.

През 2000-те години в България се наблюдава постоянно създаване на националистически и крайно десни партии. Първата с успех е "Атака" - крайнодясна партия, създадена през 2005 г. от журналиста Волен Сидеров. На изборите през 2005 г. "Атака" печели 8% от гласовете, а през 2009 г. - 9%, а Сидеров заема второто място на президентските избори през 2006 г. По онова време на партията е отделено достатъчно международно внимание. Тя е много добър пример на български ултранационализъм, като всичките ѝ наследници следват почти една и съща формула: безкомпромисна реторика срещу мейнстрийма (повечето опоненти са отхвърляни като "предатели") и език на омразата срещу малцинствата, особено ромите, турците и мюсюлманите. Магдалена Ташева, депутат от "Атака", например, сравни бежанците от Сирия с маймуни и ги нарече "диваци", "мърша" и "масови убийци"¹.

„Атака“ е твърд противник на членството на страната в НАТО. Тя е силно проруски настроена – в резултат на руската подкрепа за борбата за независимост на България през XIX в. - и дори иска да анулира мирния договор след Първата световна война, който принуждава България да отстъпи територии на бивша Югославия. Сидеров също така редовно разпространява теории на конспирацията. „Атака“ настоява и за централна роля на православната църква в политиката. В икономическо отношение партията е лява, като се обявява за национализация на банките и закони срещу закупуването на земеделска земя от чужденци.

През 2010 г. радикалната десница се разделя на няколко фракции. На изборите през 2014 г., когато в парламента влизат две други националистически партии със сходна идеология и политика - ВМРО и Национален фронт за спасение на България (НФСБ), а "Атака", която в парламента подкрепя ГЕРБ, губи половината от подкрепата си. ВМРО е създадена през 1991 г. и се обявява за наследник на едноименната националистическа организация от XIX век. Подобно на "Атака" тя насърчава езика на омразата срещу ромското и турското малцинство - кампания, която тя описва като "борба срещу циганизацията". Тя също така е силно критична към правата на ЛГБТК и джендър теориите. НФСБ е създадена през 2011 г., когато "Атака" се разцепва след конфликт между Сидеров и Валери Симеонов, който след това става основател и лидер на партията НФСБ.

На изборите през 2017 г. и трите радикални десни партии се обединиха в избран съюз, който спечели малко над 9% от гласовете. След изборите тези три партии влязоха в коалиционно

¹ New York Times, December 15, 2013.

правителство с ГЕРБ. Лидерът на партията ВМРО Красимир Каракачанов стана вицепремиер и министър на вътрешните работи. Атака напусна правителството през 2019 г., докато другите две партии останаха в него до 2021 г.

„Презареди България“ (ПБ) (до 2017 г. наречена „България без цензура“) е дяснопопулистка партия, която влезе в парламента през 2014 г., но три години по-късно не успя да спечели нито едно депутатско място. На изборите за ЕП през 2014 г. тя се съюзи с ВМРО, което ѝ позволи да получи представителство в ЕП в периода 2014-2019 г. В крайна сметка НФСБ се обединява с Движение "Воля", което е създадено още през 2007 г. под друго име. В политическо отношение Движение "Воля" е по-близко до другите националноконсервативни партии. То влезе в парламента през 2017 г., като подкрепяше правителството, но не успя да влезе отново през 2021 г.

Националноконсервативната и проруска партия „Изправи се БГ“ спечели представителство на изборите през 2022 г., но година по-късно напусна парламента. „Атака“ получи 0,5% от гласовете и на трите избори през 2021 г. и изглежда е извън политическата сцена, след като от 2005 г. насам е имала депутати във всеки парламент. На изборите през 2023 г. тя се включва в проруски съюз, наред с остатъците от Българската комунистическа партия, но подкрепата на избирателите остава около 0,5 %.

Тенденцията на спад на радикалната десница обаче е прекъсната в началото на десетилетието от нова партия – „Възраждане“, която се превръща в най-успешната крайнодясна партия в посткомунистическа България. „Възраждане“ е създадена през 2014 г. от настоящия ѝ председател Костадин Костадинов. Преди това Костадинов е бил член на НФСБ и ВМРО, но напуска двете националистически партии, тъй като ги намира за твърде умерени. „Възраждане“ е основана на 2 август – денят на Илинденското въстание от 1903 г. срещу Османската империя - събитие с голяма символика за българските националисти. Костадинов е автор на няколко книги, включително на учебник за началното училище, посветени на българската история и национализма.

Със своя остър антициганизъм и фашистки черти „Възраждане“ едва ли може да се определи като демократична партия. Самият Костадинов веднъж е бил арестуван, след като се твърди, че е ръководил банда скинари при насилствено нападение над ромска общност. През 2013 г., след като при наводнение във Варна загинаха десет души, той твърди, че никой от ромската общност не се е включил доброволно в оказването на помощ и ги определя като "паразити" и "подчовеци". Елена Гунчева, кандидатът за вицепрезидент на Костадинов в президентските избори през 2021 г., заявява, че кандидати от еврейски произход са "само гости" в страната: "това е земята на българите", каза тя². По време на пандемията партията организира демонстрации срещу мерките на правителството по COVID-19. През януари 2022 г. тя се опитва да щурмува Народното събрание. Тя също така разпространява конспиративни теории както по отношение на пандемията, така и около ваксините.

"Възраждане" е настроена срещу ЕС, НАТО и се обявява в подкрепа на политиките, водени от Русия. Партията призовава за провеждане на референдум за излизане от НАТО и ЕС. Костадинов твърди, че "всичко се определя от Козяк [улицата на посолството на САЩ в София]" и иска да "нормализира" отношенията с путинова Русия. На партийни събития често се виждат руски знамена и тениски с лика на Путин. Партията е активна в социалните медии и е известна с

² Radio Free Europe, November 21, 2021, <https://www.rferl.org/a/bulgaria-revival-party-parliament-eu/31572826.html>

разпространението на проруски възгледи. Костадинов е казвал, че "русофобският боклук" трябва да бъде "изстребен като вредител".

Както всяка крайнодясна партия в България, „Възраждане“ е с лява в икономическата политика: иска национализация на големите компании, увеличаване на пенсиите, минималната работна заплата и подобни. По социалните въпроси тя е консервативна, като обещава да отстоява християнските ценности и "традиционното българско семейство".

ИЗБОРИ ЗА ЕП

Брой европейски депутати от авторитарни или популистки партии (2019 г.): 2/17

През 2007 г. "Атака" печели три места в ЕП. Тя става член-основател на краткотрайната националистическа група "Идентичност, традиция, суверенитет" заедно с френския Национален фронт. На първите български избори за ЕП през 2007 г. „Атака“ губи местата си, но на изборите през 2009 г. печели две. И двамата евродепутати на „Атака“ не успяха да влязат отново в ЕП през 2014 г.

На изборите през 2014 г. ПБ и ВМРО формират предизборна коалиция и така успяват да спечелят две места, като и двамата представители се присъединяват към групата на Европейските консерватори и реформисти (ЕКР). Срещу евродепутата от ВМРО Ангел Джамбазки има дълъг списък от обвинения, сред които и в реч на омраза към евреите, ромите и ЛГБТ. Джамбазки е преизбран през 2019 г. заедно с още един евродепутат от ВМРО. И двамата продължават да работят в ЕКР.